

Sørum-Speilet

Nummer 4 – 2011 – 17. årgang

HISTORIELAGET SKAL VERNE OM VÅR KULTURARV OG HISTORIE

Katastrofen rammet landet 22. juli 2011 på Utøya og i Regjeringskvartalet. Det meningsløse førte uendelig mange inn i savn og sorg. Hendelsen står som et mantra for oss i vårt videre arbeid for å samle generasjonene i et vern om felles verdier. Våre tanker er hos alle de som er berørt. *Lederens spalte* - side 2

SLORA MØLLES VENNER GJØR EN FREMRAGENDE JOBB

Historielaget er lykkelig over det flotte arbeidet Slora Møllers Venner med Dag-Einar Hellerud som leder og Brith Kristiansen som "husmor" utfører - side 3

BRUENE MELLOM BINGSFOSS OG BLAKERSUND FERDIG

I løpet av sommeren har en gruppe av Historielagets nevenyttige medlemmer bygget to flotte broer over evjene mellom Bingsfoss og Blakersund. Dette gir gode turmuligheter for bygdefolket - side 8

FYHRI JAKTLAGS HISTORIE

Nå som elgjakta nærmer seg, bringer vi her første del av den interessante historien til Fyhri jaktlag. Laget ble stiftet i 1929, og har over 500 elger på merittlisten - side 10

TEMPERAMENTSFULLT MØTE PÅ SØRVALD FOR 135 ÅR SIDEN

Generalforsamlingen i Akershus landbrukselskap ble i 1876 holdt på Sørvald i forbindelse med selskapets årlige dyrskue. Det lå sprengstoff i luften, og møtet endte med palassrevolusjon og polsk riksdag - side 13

ELLERS I DETTE NUMMER:

VØLNEBERG VEVRING OG DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN - SIDE 4

OLSOK-FEIRING OG FOREDRAG OM HELGENKONGEN OLAV - SIDE 5

BOKMELDING FRA SVEIN SANDNES: DEN UKJENTE SØRUM-KUNSTNEREN - SIDE 15

SMÅBRUKERJENTA FRA SØRUM BLE STORBONDEKONE I SKEDSMO - SIDE 16

BRUK AV FOLKETELLINGENE OG SLEKTSFORSKNING - SIDE 17

ÅRETS RUSLETURER - SIDE 19

LEDERENS SPALTE

Katastrofen rammet landet 22. juli 2011 på Utøya og i Regjeringskvartalet. Det meningsløse førte uendelig mange inn i savn og sorg. Hendelsen står som et mantra for oss i vårt videre arbeid for å samle generasjonene i et vern om felles verdier. Våre tanker er hos alle dem som er berørt.

Blaker og Sørum Historielag ser det som sin fremste oppgave å verne om vår kulturarv og historie. Sammen skal vi arbeide for kunnskap, forståelse, fred og harmoni. Vi skal søke å knytte bånd mellom fortid og fremtid, mellom kvinner og menn, mellom unge og gamle. Vi tror at vårt arbeid vil styrke samfunnsveven og sikre en stabil utvikling av vårt lokalsamfunn. Vi føler at våre folkevalgte og vår kommuneadministrasjon deler våre verdier og målsettinger. Blaker og Sørum Historielag har fått de midlene det er søkt om for inneværende år. Samarbeidspartnerne i "Opplev Sørum" har fått tilsagn om betydelig økonomisk støtte. Tertitten (UHB) og EightAmCarClub står foran en mulighet til å utvikle sig videre som noen av Romerikes viktige kulturminner støttet av Sørum Kommune og Sørums innbyggere.

I år har Blaker og Sørum Historielag ikke ledet "Opplev Sørum"-konseptet. Kulturinstitusjonene har ikke i samme grad profilert seg under logoen dette året. Blaker Utvikling og Blaker Skanses Venner gjennomførte Blaker-dagene i fin stil og med stor oppslutning. Blaker Skanses Venner, EightAmCarClub, Tertitten og Historielaget har gjennomført aktiviteter i samarbeid på de avtalte dagene 26. juni, 3. juli, 14. og 21. august. Nå venter vi på engasjementet fra politikere og næringsliv. Begge har fått vår utstrakte hånd for sammen å utvikle aktiviteter i bygda som kan fremme nærturisme og reiseliv. Lykkes vi kan vi i fremtiden sikre kulturminner bedre enn hva vi har maktet til nå.

Historielagets nye initiativ av året har vært å organisere sommerjobber for ungdom på et kulturminne. Kulturkontoret har vært meget engasjert i å støtte konseptet og betaler lønn til ungdommer som har søkt sommerjobb på Slora Mølle, Tertitten og EightAmCarClub. Dette tiltaket

har vært svært vellykket. Mange ungdommer har stiftet bekjentskap med kulturminnene og arbeidet sammen med pensjonister og frivillige om vedlikehold og forskjønnelse. Dette er et tiltak vi i Historielaget tror kan fremme våre interesser og bidra til å lukke generasjonsgapet og øke interessen for bygdas kulturminner. All honnør til ungdommene som har vært presise, pliktoppfyllende og engasjerte.

På Blaker Skanse diskuteres det svært spennede prosjekter for tiden. Statsbygg møter Sørum kommune, interesseorganisasjoner og kunstnere for sammen å utvikle et interessefellesskap for utvikling av anlegget til glede for kunstnere og almenheten. Historielaget deltar i dette med målsetting om å etablere en fast Historisk Samling som skal holdes åpen for publikum. Vi tror vi skal lykkes. Det kreves imidlertid god planlegging, politisk vilje og god økonomi, altså gode valgkampsaker.

Arbeidet med rehabilitering av Vølneberg Skole fortsetter med god støtte fra Historielaget. Her møtes også generasjoner til gammeldags skole, St.Hans og Olsok-feiring og meget mer. Disse aktivitetene og mange flere er Blaker og Sørum Historielags bidrag til at vi skal bevare et inkluderende og vennlig samfunn. Vi håper mange blir med i vårt arbeid i tiden fremover. Samtidig øker Historielagets vitalitet i den grad at vi er istand til å se utover egne grenser. I samband med rivingen av Nordli utviklet Historielaget kontakter utenfor Sørum til grupper som driver kulturminnevern og nærturisme i egne hjemkommuner. Vår målsetting er å utvikle "Opplev Sørum" som et nærturisme og reiselivsprosjekt til glede for innenbygdsboende såvel som for besøkende.

I juni i år var Blaker og Sørum Historielag vertskap for Asker og Bærum Historielags styre. Vi arrangerte et dagsseminar med erfaringsutveksling. Bakteppet var Sørums severdigheter som ble besøkt som endel av programmet. 28. august kom derefter Gran Historielag i turistbuss til Sørum. Historielaget sto for bussguiding til samarbeidspartnerne i Opplev Sørum – EightAmCarClub, Kirkene, Bingen Lenser, Tertitten, Blaker Skanse og Slora Mølle. Turen varte i 7 timer og alle var fornøyd. Vi har meget å vise frem. Nå er Blaker og Sørum Historielags medlemmer ønsket på gjensisitt. Det står på programmet for 2012.

Dag Winding-Sørensen

OM SØRUM-SPEILET

Redaksjon:

Asbjørn Langeland

Telefon 63 82 00 85, epost asb-lang@online.no

Dag Winding-Sørensen

Telefon 63 82 73 56, epost ivwind@online.no

Lillian Mobæk

Telefon 63 82 75 79, epost lilmobe@online.no

Publiseringsplan for 2011:

Nr.	Stoff-frist	Utgis ca.
5	15. nov.	10. des.

Sørum-Speilet utgis i 5 nummer pr. år.

Stoff til bladet: Bes sendt pr. epost til redaksjonen. Kan også sendes pr. post til Blaker og Sørum Historielag, postboks 72, 1921 Sørumsand.

Utforming: Lillian Mobæk

Trykk: Trykksakleverandøren AS

Opplag: 500

HISTORIELAGETS STYRE FOR 2011/12

Dag Winding-Sørensen, leder

Kjell Kurland, kasserer

Ellen M. Graarud, sekretær

Gro Langeland

Haakon Sandbraaten

Varamedlemmer: Bjørn Tveit ,
Bjørn Blakstad, Kåre Alfred Bøhler

Revisor: Pål Iversen

Valgkomité: Odd Roar Stenby, leder
Thorild Hexeberg Lerberg, Morten Moen

SLORA MØLLES VENNER VISER AT DET NYTTER

Historielaget er lykkelig over det flotte arbeidet Slora Møllens Venner med Dag-Einar Hellerud som leder og Brith Kristiansen som "husmor" utfører.

Sentrale mennesker i Fjuk-kretsen og utenifra har sluttet opp om venneforeningen som nå teller mer enn 60 medlemmer. Foreningens visjon er å gjenskape Slora Mølle slik at den blir en betydelig

severdighet i Sørum. Et sted for historie, undervisning, kultur og sosiale aktiviteter samt et utgangspunkt for naturopplevelser og sportsfiske.

Foreningen Slora Møllens Venner har som formål å samle og formidle kunnskap om Slora Mølle, og ta vare på bygningene med inventar samt uteareal og de utvendige anleggene. Foreningen skal fronte utviklingen av Slora Mølle som musealt anlegg og møte-/aktivitetsplass for bygdas befolkning.

Hver onsdag fra 27. april til 16. november er det dugnadskveld fra kl. 17.00 med kaffeservering og kjeks. Alle er velkomne innom for å bidra litt eller bare slå av en hyggelig prat. I år har venneforeningen til overmål sett seg råd til å leie en anleggsdo i påvente av at avløpssystemet i Blaker vil slå en sløyfe bortom mølla.

Sommerjobb på Slora Mølle bl.a. med rastebord.
Foto: Dag Winding-Sørensen

Dugnaden har hatt godt fremmøte i år. Mange ting blir gjort. Pågående prosjekter er:
- rehabilitering av "Grei"-petroleumsmotor,

- rehabilitering av hovedturbinen på Sørumsand Verksted,
- rehabilitering med hoveddrivverk for møllestener
- sikring av vendeplass ved mølledammen
- tilrettelegging av uteområdene med sittegrupper og grillplass

Det er alltid behov for en håndsrekning for de små oppgavene, for rydding og orden. Når regnet bølter ned og høsten står for døren kommer tiden for dokumentasjon, katalogisering, faktaregistrering og formidlingsmateriale. Til dette trenger vi hjelp fra spesielt seniorer som kjenner mølla fra dens glansdager. De som har opplevelser eller historier med tilknytning til mølla setter vi pris på om man vil dele dem med oss.

Noen hendelser bør man merke seg:

- Møllefesten er på skytterhuset i Blaker andre lørdag i februar hvert år. Der er det høy stemning med musikk og sang, god mat og godt drikke.
- Slora Mølles Dag holdes hvert år første søndag i juni med musikk, servering, aktiviteter for voksne og barn, og guiding.

I sommer har det vært fem åpne dager med servering og gratis guiding i samband med "Opplev Sørum". 10. september er det sommerens siste søndagsarrangement på Slora Mølle, som en del av "Kjenn-Din-Bygd"-turen, som går med buss og starter fra Lørenfallet.

Dag Winding-Sørensen

VØLNEBERG VEVRING OG DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN

I år var det 6. gang at vevringen tok imot 4. klassinger fra alle barneskolene i bygda. Det blir større og større elevkull for hvert år, og i år var ca 230 elever med på opplegget med en annerledes skoledag på Vølneberg.

Det er den kulturelle skolesekken som samarbeider med historielaget og vevringen om inndeling av skoledagen, og mange voksenpersoner er involvert, for å gi barna lærerike og spennende skoledager.

I år gjennomførte vi en tredeling av dagen: en del med gammeldags skole i gamleskolen, en del med uteaktiviteter, gamle redskaper og våronn på gammeldags vis, og en del som vevringen har ansvar for.

Her har vi som mål å vise hvordan ull kan forvandles til garn. Elevene får prøve å karde ull, og spinning på gamlerokken blir demonstrert. Elsa Beskows bok "Pers nye klær" blir brukt for å tydeliggjøre hvordan man skaffet seg klær i riktig gamle dager.

Videre har damene i vevringen lagt til rette for at alle elevene skal få prøve veving i små og store vevstoler. I år hadde vi klargjort 10 vevstoler for at alle skulle få erfare veving med forskjellig innslag (ferdigklypte stoffremser, garn med ulik tykkelse).

Vi er avhengig av mange frivillige, som ellers ikke er medlemmer i vevringen, for å få realisert dette opplegget.

Foto: Helene Dahl

Hvert år møter vi blide, interesserte og hyggelige unger som tydelig setter pris på en skoledag utenom det vanlige. De blide ungene er en god drivkraft som gjør at vi får lyst på å jobbe videre med opplegget. Mange lærere som følger klassene sin roser opplegget og det synes vi selvsagt er hyggelig. Det skal også nevnes at de produktene elevene vever, blir delt ut til skolene i etterkant.

Et hovedmål for oss i vevringen, er å ta vare på gamle tradisjoner, og gi elevene et lite innblikk i hvor arbeidskrevende livet på den gamle garden var.

Vølneberg Vevring

OLSOK-FEIRING PÅ VØLNEBERG

Mange fant veien til Vølneberg fredag 29. juli, der historielaget og Sørums Bygdekvinnelag arrangerte felles feiring. Olsok er flaggdag i Norge, og det er første gang i historien at flagget var på halv stang over hele landet.

Foto: Ingun Orderud

Været var godt denne dagen, og de ca 50 fremmøtte kunne sitte ute. Bygdekvinnelaget sørget for deilige kaker, som gikk raskt unna. Kveldens foredragsholder Helge Dannemark fortalte om olsok i historisk sammenheng.

Deretter var det en artig "sangtime" med Torbjørn Egners kjente og kjære sanger, og med Dag Winding-Sørensen som stødig forsanger for en sangglad forsamling.

Foto: Gro Langeland

Foto: Odd Mobæk

FOREDRAGET OM OLSOK OG HELGENKONGEN OLAV

Olsok feires på Hellig Olavs dødsdag den 29. juli. Olav Haraldsson var konge i Norge fra 1016-1028. Navnet kommer fra norrønt "Ólafsvaka" og betyr "våkenatt for Olav".

Olavsdagen var opprinnelig en katolsk høytidsdag til minne om kongen som kristnet Norge. 29. juli 1030 falt han i slaget på Stiklestad i Verdal, Trøndelag og ble straks regnet som martyr. Bare et år senere ble Olav erklært som helgen, og i dag kjenner vi ham best under navnet Olav den Hellige eller St. Olav.

Helligdagen ble avvirket ved reformasjonen, men på grunn av helgenkongens sterke og særegne posisjon i norsk historie lot ikke Olsok seg avskaffe som festdag i Norge.

Bakgrunn

I 1028 måtte Olav Haraldsson, 13 år etter at han ble kronet, gå i eksil etter at Knut den mektige og Ladejarlen hadde gjort samband. Han flyktet til Gardarike (Russland), og holdt seg der i ett års tid. (Knut den mektige (ca. 995–1035) var konge av Danmark fra 1018, konge av England fra 1014 og norsk konge fra 1028 til han døde i 1035). Da Håkon Jarl druknet i 1029, så Olav en ny mulighet til å komme til makta i Norge. Han vendte tilbake gjennom Sverige med en hær, og kom fram til Verdal, nord for Nidaros. Kongshæren var for det meste sammensatt av utenlandske soldater og tilfeldige eventyrere som hadde sluttet seg til ham på veggen gjennom Sverige.

Den 29. juli 1030 møtte han der, ved garden Sul, en hær ført av Hårek fra Tjøtta, Tore Hund og Kalv Arneson. 200 år senere skrev Snorre Sturlason at denne hæren hadde mer enn 7 000 mann, antakeligvis dobbelt så mange som det Olav hadde. Det er ingen kilder som forteller det eksakte tallet på Olavs menn, men det er likevel regnet som rimelig sikkert at Olav hadde færre soldater med seg enn motstanderen.

På denne tida hadde Olav ingen framtreddende støttespillere i Norge. Han hadde gjort seg til uvenn med stormennene gjennom den harde framferda si, og med bøndene gjennom tvangskristninga. Den

såkalte bondehæren var en bred allianse der de fleste norske høvdingar var med, sammen med frie bønder, både kristne og hedninger.

Om morgenen, før slaget startet, sov Olav ei stund. Han skal ha fortalt etterpå at han hadde drømt at han klatret opp en stige som tok ham inn i himmelen. Dette ble en viktig del av Olavslegenden, ettersom det ble sett på som et tegn på at Olav hadde fått vite at han skulle lide martyrdøden.

Bondehæren viste seg å være den sterkeste, og kong Olav ble omringet av fiendene sine.

Snorre forteller at han ble drept av tre sår: Torstein Knarresmed – også kalt Torstein skipsbygger, hogg ham i låret med øks, Tore Hund stakk et spyd i magen hans og Kalv Arnesson hogg ham i halsen med sverd. Soga forteller at han fikk hogget i låret først, og kastet da fra seg sverdet. Banesåret var trolig hogget i halsen, og han døde kort tid etterpå. Liket ble tatt vare på og gjemt unna av to kristne, far og sønn, som kong Olav hadde gjort avtale med om dette på forhånd.

Etterspill

Etter at Olav falt, snudde stemningen i bondehæren, først hos høvdingene og siden hos bøndene. Olav ble gravlagt like ved der slaget stod, og det begynte å gå rykter om at han var en helgen. Det skjedde underlige ting. Det ble fortalt om en blind mann som gnidde seg i øynene med Olav sitt blod, og etterpå fikk han synet tilbake! Noen hadde også sett at etter at Olav ble gravlagt så hadde håret, skjegget og neglene hans fortsatt å gro. Nå mente folk at dette måtte være et under, og at Olav var hellig. Mange angret på at de ikke hadde fulgt Olav mens han levde.

Etter et år ble liket hans gravd opp, og de fant da at det var like friskt som da han døde. Dette ble sett på som et tydelig tegn på helligdommen hans. Olav fikk derfor navnet Olav den Hellige, og det ble bestemt at

den 29. juli hvert år skulle være til minne om ham. Olav den Hellige ble gravlagt ved Nidaros, og folk reiste fra fjern og nær for å tilbe og få hjelp av den hellige kongen. Liket, som fra da av ble sett på som en viktig relikvie, ble tatt vare på i Olavskrinet, som var den kosteligste og mest framstående helligdommen i norsk mellomalder. Skrinet og relikviene gjekk tapt med reformasjonen.

Slagstedet

Det er ikke gjort funn på Stiklestad av gjenstander eller av spor i terrenget som kan stadfeste soga om slaget. Men dette er i og for seg ikke uvanlig i norsk slagfeltarkeologi. Det steinete norske jordsmonnet gjør det dessuten praktisk talt umulig å avdekke eventuelle spor i terrenget etter slike hendelser ved hjelp av georadar og lignende, moderne teknologi. 29. juli 1954 gav eieren av gården Sul skuespillere tillatelse til å oppføre et historisk spill på eiendommen, basert på soga om slaget. "Spelet om Heilag Olav" ble et årvisst fenomen, og er det største utandørsdramaet i Skandinavia, og var i 2010 sett av over 600 000.

Den katolske kirken kjøpte i 1875 ei tomt rett ved slagstedet for å bygge et kapell der. Dette sto ferdig akkurat i tide til feiringa av 900-årsdagen for slaget, 29. juli 1930. Kapellet heter naturlig nok St. Olavs kapell.

Helgenkongen

Olavsdagen var opprinnelig en katolsk høytidsdag til minne om kongen som kristnet Norge. I århundrene som fulgte ble minnedagen for Olav snart den største norske kirkefesten. Flokker av pilegrimer strømmet hvert år til Olavskirken i Trondheim, der Nidarosdomen står i dag. Kvelden og natta før Olavsdagen ble det våket og holdt nattlige tidebønner i kirker over hele landet. Det er også bakgrunnen for høytidens norrøne navn, som betyr "våkenatt for Olav".

Revitalisering av Olavsdagen

Da reformasjonen kom til Danmark og Norge i 1536-37 ble det forbudt å helligholde helgener, og våkenettene med messer nattetid ble etter hvert avskaffet. Til tross for dette forsvant aldri feiringen av Hellig Olav fra den folkelige tradisjonen. Olavs kristning av landet og alle historiene om hans liv stod så sterkt i den norske bevisstheten at Olsok ble opprettholdt som folkelig festdag.

I 1930 ble Olsok for første gang siden reformasjonen offisielt feiret. Det skjedde nettopp i forbindelse med 900-årsdagen for slaget på Stiklestad. Kirkene i Verdal, Trondheim, og over hele landet samlet seg om feiringen av den norske helgenkongen. Samtidig fikk Olsok status som norsk flaggdag. Olav den Hellige regnes som Norges skytshelgen, men Olsok feires også noen steder; i Sverige, Finland og Danmark. På Færøyene er Olavsdagen både nasjonaldag og kirkelig festdag. Olav den hellige var konge også av Færøyene den gangen øygruppen fortsatt var en del av Norge.

Olsokfeiring i kirkesamfunnene

I Den katolske kirke har Olsok status som høytid. Det vil si at det er en dag hvor det er obligatorisk å feire messe. Dagen feires også av ortodokse menigheter i Norge.

Den norske kirke legger mindre vekt på Olavs helgenstatus, men velger å markere Hellig Olav og Olsok til minne om den betydningen han har hatt for Norge og kristendommen i landet. Siden midten av 1990-tallet har tidebønner vært en viktig del av gudstjeneste-livet i Nidarosdomen under Olsok. Tidebønner er gudstjenester som griper langt tilbake i kirkens historie. De har røtter i den jødiske tradisjonen og ble videreført i den tidlige kristne kirke.

Det nye testamentet vitner om at de første kristne ba til visse tider, både enkeltvis og i fellesskap.

Ap.gj 3,1 Peter og Johannes gikk en dag opp til tempelet, til ettermiddagsbønnen ved den niende time.

Ap.gj 10,9 Dagen etter, mens de var underveis og nærmet seg Jaffa, gikk Peter opp på taket for å be; det var ved den sjette time.

Ap.gj 16,25 Ved midnattstider holdt Paulus og Silas bønn og sang lovsanger til Gud, og fangene lyttet til dem.

Helgener

I 2. Korinterbrev kap. 1,1 Paulus, etter Guds vilje Kristi Jesu apostel, og vår bror Timoteus hilser Guds menighet i Korint og alle de hellige i hele Akaia: Her lar Paulus alle de kristne omfattes av begrepet "hellige" og i sitt første brev til Tessalonikerne (kap. 4,1-8) oppfordrer han menigheten om å gjøre fremskritt i hellighet. Bibelen omtaler på den måten alle mennesker som lever og dør i troen på Jesus Kristus som hellige.

I den katolske kirke legges det imidlertid vekt på praksisen som vokste fram i den eldste kirke der «det ble vanlig å ære mennesker som hadde levd et særlig hellig og gudfryktig liv på en spesiell måte.

Helgenkulten vokste frem av martyrkulten. Martyren som gikk i døden for sin kristne tro, var lenge prototypen på en helgen, og det som "gjorde" martyren til helgen var den kult som oppstod spontant ved vedkommendes grav.»

(se www.katolsk.no)

Olavstradisjonen har skutt fart de siste tiårene med fokus på nye og gamle liturgier, markering av pilegrimsleden, Olavskilden, Stiklestadspelet og andre historiske spill.

I den norske kirkes kollektbønn for Olsok takker vi for Guds budbærere til vårt folk. Det handler ikke bare om Olav den hellige, men om alle troshelter og håpsbærere som har blitt risset inn i oss og skaper forbilder for kristne i dag.

Olavs død på Stiklestad, alterbilde fra Nidaros. Foto: Wikipedia

Tillegg:

Ólavsvøkan den 28. og 29. juli (eller på norsk: Olavsvaka, Olavsfesten) er nasjonaldag på Færøyene. Á Ólavsvøku feirar færøingene den norske kongen Olav den hellige.

Ólavsvøka er den færøyske formen for det latinske vigilia sancti Olavi (vigilia = vøka på færøysk og tyder vakt eller vake). Helgenkongen Olav har alltid hatt en sentral plass i færøysk religiøs og politisk tradisjon og kultur.

Helge Dannemark

OPPSLAGSTAVLEN

✚ Etterlysning: Fanen fra Vesterskaun realskole

Det ble laget en fane på realskolen, men den har blitt borte. Hvis du har noen opplysninger om hvor den måtte finnes, vennligst kontakt Merete Landmark på Vesterskaun skole, telefon 63 86 91 03, eller epost merete.landmark@sorum.kommune.no

✚ Aktivitetskalenderen

Følg med på www.sorum.historielag.no. Der vil aktuelle aktiviteter bli holdt løpende oppdatert.

✚ Send oss din epost-adresse

Blaker og Sørums Historielag oppfordrer sine medlemmer til å sende inn sin epost-adresse for å motta nyheter og tilbud om kurs direkte. Epost-adressen kan sendes til iwind@online.no.

✚ Kåseriet på årsmøtet 9. mars 2011

Sokneprest John Olav Stokstad Larsens kåseri på årsmøtet om 'Kirke i perspektiv' kan leses på www.sorumkirke.no/dok/kirke_i_perspektiv.pdf

✚ Har du historisk kildemateriale?

Noen har kanskje gamle protokoller fra lag og foreninger i Blaker og Sørums liggende bortgjemt på loftet. Mange protokoller har stoff som det er interessant å få fram i lyset, og som kan gi oss innblikk i det som har foregått tidligere. Slikt stoff kan helt sikkert gi grunnlag for mange artikler i Sørums-Speilet. Kontakt historielaget hvis du har noe liggende.

✚ TV-aksjonen 2011 - søndag 23. okt.

I år er TV-aksjonen til inntekt for Norsk Folkehjelp. Hvis du vil være bøssebærer, ta kontakt med Marit Jordanger i Sørums kommune.

NYE BRUER MELLOM BINGSFOSS OG BLAKERSUND

I løpet av sommeren har en gruppe av Historielagets nevenyttige medlemmer bygget to flotte broer over evjene mellom Bingsfoss og Blakersund.

Det er et betydelig og kostbart arbeid, som vi er disse karene stor takk skyldig. Fra Akershus Energi har det økonomiske tilskuddet vært på kr. 35.000.

Haakon Sandbraaten, Bjørn Tveit og Tore Møllegaard jobber med brua.

Historielaget setter stor pris på dette håndslaget. Det vil også Sørums befolkning gjøre når stien tas i bruk for søndagsutflukter. Ikke mange steder i Sørums kommer man så tett inn på beverens liv, historisk kommunikasjon og fløtingens historie som her.

Brua er ferdig! Foto: Odd Mobæk

TEMPERAMENTSFULLT MØTE PÅ SØRVALD I 1876

Generalforsamlingen i Akershus landbrukselskap ble i 1876 holdt på Sørvald i Sørum i forbindelse med selskapets årlige dyrskue. Landbrukssekretær Halvard Torgersen, som skrev selskapets 100-årsberetning i 1929, har skrevet følgende referat fra generalforsamlingen:

Det var straks tydelig at det lå sprengstoff i luften, og det endte da også med **palassrevolusjon og polsk riksdag**.

Aasgaard og L. Schjørn på Tomt kom nemlig snart opp i strid som tiltok i styrke og endte i et voldsomt munnhuggeri, hvorunder de 2 venner grep hver sin protokoll som de med stor iver og kraft banket støvet ut av mot bordplaten så alt papir som lå der, virvlet omkring i værelset. Det var vel for å gi sine ord mer kraft og ettertrykk at de foretok disse øvelser. Da banket også formannen, amtmann Collett, i bordet. Stilt ble det som drypp i vann, og de to kampfeller seg stillferdig og rolig ned på sine respektive plasser. Men enhver kunde jo se at sinnet fremdeles kokte i dem begge.

Det skulle dog ikke bli bare med dette lille intermesso. Det knitret og ulmet fremdeles under de videre forhandlinger med hentydninger og misfornøyde utbrudd om det gamle styre og dets virksomhet. Det lå palassrevolusjon i luften. Landmark og Tveter ledet opposisjonen, visstnok i intim forståelse med Smitt som da hadde vært medlem av selskapets styre allerede i 4 år etter Schübeler's tilbaketreden. Da formannen forstod hva der var i gjære, benyttet han sig av sin rett til å frabe sig gjenvalg, det samme gjorde Ole Walstad.

Da nu tre av styret stod for tur til å uttrede, og de to øvrige hadde nektet å motta valg, stod altså hele det samlede styre på valg. Resultatet blev at landbruksdirektør J. Smitt og Gabriel Aasgaard blev gjenvalgt, mens I. T. Landmark, Tveter og Halvor Kjølstad, Nes, blev satt inn i Styret. Sistnevnte var riktignok ennå ikke medlem av selskapet, men da man måtte ha et styremedlem innvalgt fra Øvre Romerike, meldte man Kjølstad inn som medlem på stedet og valgte ham inn i styret uten at han hadde den fjerneste anelse om saken og hva der foregikk.

Kupet lykkedes. Det gamle regime var styrtet. Stemningen blev selvfølgelig som følge herav noget trykket etterpå. Imidlertid var der på Nordli blitt pyntet opp til fest, for Aasgaard hadde innbudt de fleste til en bedre middag, og de innbudne hadde med glede mottatt innbydelsen, for mat fantes der ikke å få på Sørvald. Men etter valgresultatet syntes Aasgaard å ha glemt det hele og reiste hjem. Landmark som blev gående oppe på dyrskueplassen tålmodig ventende på å bli kjørt frem til middagen på Nordli, blev akterutseilet og kom til slutt for sent til toget. De øvrige innbudte var da allerede langt på vei hjemover til hovedstaden. Han måtte derfor tilbringe natten på en tørrhård benk på Frogner jernbanestasjon.

Ovennevnte referat er tatt inn i Ragnar Kongsvik: Akershus landbrukselskap 1829 – 1979. Da dette hendte for 135 år siden, kan det være grunn til å si litt om de omtalte personene.

Gabriel Nielsen Aasgaard eide og bodde på Nordli fra 1852 til 1885. Gården var den gang en storgård, og Aasgaard kalte seg proprietær (godseier). Han var ordfører i Sørum en kort periode i 1850, men måtte slutte som ordfører da han flyttet til Ullensaker. Etter at han kom tilbake til Sørum i 1852, var han ordfører i to lengre perioder 1852-63 og 1866-77. Han var i 20 år styremedlem i Akershus landbrukselskap (1859-79).

I.T. Landmark som måtte overnatte på Frogner stasjon, var agronom og dosent, og medlem av landbrukselskapets styre.

Landbruksdirektør J. Smitt var selskapets formann i over tjue år, 1876-97. Han var embetsmann i landbruksdepartementet. **L. Schjørn** var bonde på Tomt i Skedsmo. **Haakon Tveter** var også bonde. Han var medlem av selskapets styre i 24 år, de siste tre årene som formann.

Selv om det ikke angår det ovenstående referatet, kan en nevne at det også var en sørumsokning som seinere spilte en fremtredende rolle i Akershus landbrukselskap i en lang periode, nemlig **Aug. Lieungh**. Han var medlem av styret 1909-17, 1923-41, og i 1945.

Asbjørn Langeland

FYHRI JAKTLAGS HISTORIE

Elgjakta i Sørum er i år fra 5. oktober og varer ut måneden. Det er mange jaktinteresserte i laget, og vi bringer her første del av Fyhri jaktlags historie, nedskrevet av Jan Ole Dahl, Trygve Sæther og Kåre Bøhler til lagets 80-årsjubileum i 2009.

Oppstarten

Det var en gang... Slik begynner mange eventyr, så også vårt. Året var 1929, det var trolig tidlig høst og noen hadde sett elgspor oppe i åsen. Det hendte stadig vekk at Hans Fyhri og Kristian Sæther møttes og slo av en prat på Meieritrappa. Men disse sporobservasjonene hadde satt i gang prosesser i flere skogeieres tanker. Under samtalen kommer Kristian inn på at noen oppe i Såkroken hadde snakket om at de ville gå på elgjakt. "Da kan dere vel bli med oss" sa Fyhri "for det skal vi også". Det ble nok flere samtaler utover, men vi kan nok trygt si at Fyhri jaktlag ble etablert under den første samtalen på Meieritrappa.

Og endelig kunne laget dra på sin første jakt. Det var 10 mann: Hans Fyhri, Kristian Sæther, Ludvig Sæther, Laurits Berg, Syver Lohne, Tormod Iversen, Erling Hauglund, Olaf Bingen, Even Tømte og en unggutt på 16 år: Ole Flaen. Jakta ble konsentrert om Jultonåsen. Det ble ingen elg første året.

Den første elgen

Det ble ingen elg de tre første årene. Elgbestanden var liten og laget hadde ikke egen hund. De prøvde først, trolig i 1930, med ei harabikkje, men det ble det ikke noe greie på. I 1931 fikk de gjennom Anton Bøhler utlånt elgbikkje med hundemann fra Sørililaget. Disse gikk over terrenget uten å finne elg. Det er blitt fortalt at de rakk ikke å finne noe elgspor, for de måtte først innom alle postene for å smake på brennevinet. Etter denne jakta ble det bestemt å skaffe egen hund.

Det ble av jegerne stilt store forventninger til elgjakta i 1932. Det første året med egen bikkje. I tillegg var det blitt observert mer elgspor i terrenget.

Første jaktdagen gikk jegerne på post ekstra spente. Kristian Sæther og Ole Flaen hadde poster på overgangen mellom Svartputten og Ormstadtjernet. Da de kom på post om morran så de ferske spor etter elg som var kommet ned fra Egneråsen og gått østover. Bikkjekara hadde begynt søket syd i terrenget og kom utpå dagen fram til postene i Kjennsdalen, uten å ha hatt kontakt med elg. Ole Flaen fortalte om det observerte elgspor og Fyhri'n, som selv gikk med bikkja, satte den på sporet og den viste interesse og trakk. Elgen hadde gått rett østover mot Bingsåsen. Her bestemte Fyhri'n seg for å slippe bikkja. Elgen sto på åsen og det ble ganske snart standlos inne på åsen.

Ole Flaen forteller nå om den videre jakta:

"Vi hørte nå at det small et skudd i retning Bingsåsen. Det viste seg seinere at det var Tømte'n som hadde skøti på elgen – uten å treffe. Elgen ble skremt og vi kunne høre at losen flyttet seg i retning Jultonstua. Her ble det ny standlos. Losen forflytta seg på nytt opp på Jultonåsen og spenninga steig hos oss. Etter noe tid stoppet losen, noe som kunne tyde på at elgen hadde tatt ut på nytt. Je satt med Remingtonrifla klar. Denne rifla kunne lades med bare en patron og var uten magasin. Je tog derfor fram en patron til som je holdt i venstre hånd. Plutselig fikk jeg se elgen som kom stigen nedover fra Gamlehytta med kurs for Egneråsen og rett mot posten min.

Je lotn gå helt ned til Kjennsbekken der den dreide litt mot høyre og bråstoppa. Skuddet gikk og elgen går opp på bakbeina og kaster seg rundt. Men da kom elgbikkja i møte med elgen, denne snur på nytt og løper mot tjernet. Je hadde i full fart ladet rifla på nytt og skyter. Je mister elgen av syne, men je hørte et kraftig dunk i bakken. Da ropte je opp til Kristian at den datt. Kristian kom ned lia fra sin post så kvisten spruta og spør "hvor liggern".

"Elgen ligger der" sa je, og pekte.

"Jeg syns den er så liten jeg" sa Kristian, "jeg trudde elgen skulle ruve noe i likhet med et velta høyllass jeg" sa han.

Elgen, som var ei 1 ½ års gammel kvige, ble vomma i full fart. På vegen opp til Gamle Fyhrihytta ble vi enige om at vi ikke skulle si noe om elgfallet – sånn

umiddelbart. I hytta var resten av jaktlaget samla, dette var første jaktdagen og det ble håndhilsing og gjensynsglede. Vi ble så spurt om hvordan det hadde gått.

"Vi har skøti en" sa Kristian,

"Ja vi har skøti en vi au" repliserte Nils Nilsen.

"Ja da har vi to elger da" svarte Kristian.

S. H. Lohne reiste seg brått og satte øya på håndbaken til Kristian, der det var rester av blod, og utbryter "Det er sant".

"Javist er det sant" sier Kristian.

"Og her går dere fra elgen begge to" sa Fyhri'n.

"Ja det er vel ikke noe farlig det" sa je " elgen er jo dau den".

Da ble det liv i hytta med gratulasjoner og dotsup.

Det var i denne forbindelse S. H. Lohne sa følgende bevingede ord: "Jeg skal syngte pent om deg en gang jeg Ole"

Så var det full fart ned til elgfallet der elgen ble gjort opp og kjøttet ble bært opp til hytta."

Historien sier ikke noe om når tid på natten feiringen ble avsluttet, men det er grunn til å tro at dette ble gjort grundig. Med dette var Fyhri lagets første elgfall et faktum.

Jegere

Som før nevnt var 10 mann med på første jakta.

Hans Fyhri	Imshaug
Kristian Sæther	Sæther
Ludvig Sæther	Sæther
Laurits Berg	Berg?
Syvert Lohne	Vangen
Tormod Iversen	Skulerud
Erling Hauglund	Skulerud
(Iversens svigersønn og lærer på Fosserud)	
Olaf Bingen	Bingen
Even Tømte	Bognerud
Ole Flaen	Flaen

Det var de samme jegerne også i 1930 og 1931.

I 1932 var det 13 jegere, to hadde sluttet og fem nye menn kom inn. Etter dette steg antallet jegere jevnt, og i 1939 var det 24 jegere.

Første året etter krigen var antallet nede i 19. I 1946 var antallet jegere oppe i 22. Etter dette har antallet jegere holdt seg på noen og tjue, med unntak av 1963 med 30 jegere og 1977 hvor det var med hele 31 jegere. Noen år har antallet vært under 20.

Det laveste antallet jegere etter krigen var i 1994 med 17. I 2009 har 25 jegere deltatt på elgjakten. Oversikt over alle som har deltatt på elgjakt i Fyhri Jaktlag kan leses på Historielagets nettsider www.sorum.historielag.no.

Elgfell i Egneråsen i 1947. Fra venstre Ø.Lohne, Ø.Aasnes, K.Sæther, L.Berg, H.Bøhler, Strand. Sittende på elgen H.Fyhri. Bildet er tatt hos Aasnes.

Kvinner

I 1999 fikk laget sitt første kvinnelige medlem. Det var Jorild Sæther. Hun er for øvrig oldebarn av Kristian Sæther. Jorild ble den første kvinne som felte elg i Fyhri laget. Det skjedde i 2003 da hun felte en kalv i Lyslinja, øvre Julton. I 2004 kom Siri Wølneberg Bøthun med i laget. Jorild ga seg etter jakta i 2004, så i skrivende stund er det bare ei kvinne i laget.

Våpen

De første åra gjaldt nok begrepet: "Man tager hva man haver". Fram til 1951 var det ingen krav til våpenet. Noen hadde rifle. Som nevnt tidligere brukte Ole Flaen ei en-skudds Remington rifle når han felte den første elgen. Trolig var det sikkert noen som brukte hagle med rundkule i noen år. Etter hvert var det flere som tok i bruk Krag Jørgensen og etter krigen skaffet noen seg Mauser og enkelte det engelske våpenet Lee Enfield.

Fom 1952 var det bare lov å nytte rifle med ekspanderende ammunisjon. På 1960 tallet kom det en ytterligere innstramming ved at prosjektilet måtte ha en anslagsenergi på minst 200 kg på 300 meters avstand. Krag Jørgensen rifla tilfredsstilte ikke dette kravet. Mekanismen i våpenet tålte ikke at man ladet patronene kraftig nok. Det ble i loven imidlertid gitt dispensasjon for bruk av Krag Jørgensen tom 1974.

Fra og med dette tidspunkt har våpnene blitt bedre og bedre.

De første våpnene hadde åpne sikter. Etter hvert gikk mange over til jaktdiopter. På 70-tallet ble kikkertsikter vanlig og etter hvert anskaffet flere og flere seg det. Enkelte sverget til at våpenets originale siktemidler var gode nok, men med stigende alder ble synet dårligere og til slutt ble det kikkertsikte på alle mann.

Skyteprøve/ jegerprøven

I 1964 ble det innført obligatorisk skyteprøve for jakt på storvilt. Det skulle skytes 6 skudd mot en-meters skive på 100 m. Man måtte ha 48 poeng for å bestå prøven. Denne prøven var overkommelig for de fleste, mens enkelte klundret en del før prøven ble bestått. Våpenet fikk helt sikkert skylda, mens problemet i de fleste tilfeller var at rifla hadde hengt på veggen og ikke blitt brukt siden jakta det foregående året. Flere og flere oppdaget viktigheten av å holde skyteferdighetene ved like.

I 1983 ble skyteprøven endret. Den nye skyteprøven består av 5 skudd mot en reinsdyrfigur og alle skuddene må sitte innenfor en 30 cm stor sirkel i figurens brystregion.

Etter noen år tok flere og flere til orde for at det måtte innføres obligatorisk treningsskyting. I 1993 innførte laget en intern regel om at alle i laget måtte vise fram dokumentasjon på minst 3 x 8 trenings-skudd for å få delta på årets jakt. Fom 1997 ble skyteprøveordningen endret til slik vi kjenner den i dag. Man må dokumentere minst 30 trenings-skudd fordelt på minst to dager før man kan gå opp til årets prøve.

I 1986 ble det innført obligatorisk jegerprøve for alle nye jegere. De som betalte Vilttrygdavgift i 1985 ble regnet som godkjent jeger og slapp prøven.

Jegerprøven består av 3 deler:

- Teoretisk del (frivillig)
- Praktisk kurs
- Teoretisk eksamen

Sørum skytterlag har arrangert treningsskyting og oppskyting. Fom 1990 har elglagene i Sørum stilt med anvisere. I 2008 ble skytebanen ombygget og fikk elektroniske skiver.

Elgkse skutt av Kristian Sæther i 1961. På Valsmoen.

Samband

Til å begynne med var jakta enkel og det var lite behov for kommunikasjon. Man hadde i praksis ubegrenset kvote (jfr matrikeljakt under kapittelet jaktkvoter) og med unntak av kalv var alle dyr skytbare. Karene ble enig om strategi på kvelden. Om morgenen var det bare å gå på post og sitte der til det ble mørkt. Kanskje kom bikkjemann innom i løpet av dagen. Hadde man viktig informasjon måtte man gå til naboposten eller vente på bikkjemann. Hørte man skudd, kunne det bety at noen skjøt på elg, men man hadde neppe stramme regler, og det kunne like gjerne være en rev som ble felt.

Fom 1952 ble det innført kvote på elg. Det var imidlertid så lite elg at faren for overskyting var svært liten. Fom 1959 økte bestanden og avskytingen voldsomt, og etter hvert fikk man behov for å kommunisere med hverandre. Laget tok i bruk signaler:

- Et skudd (etter forutgående skyting) betydde panneskudd og elgen var død.
- To raske skudd betydde bikkjemann hit.

Når kalveskyting ble pålagt, innførte man tre raske skudd etter panneskuddet for å tilkjennegi at man hadde skutt kalv.

Walkie-talkie

I 1971 fikk Erling Bingen låne 2 Walkie-talkier av Erik Rosenlund. Rosenlund var sjømann, og han hadde kjøpt radioene når han var til sjøs. Laget kjøpte to radioer i 1975, og i 1976 kjøpte laget to radioer gjennom Hans Fredrik Egner. Hans Fredrik hadde kjøpt radioene på Gran Canaria noen år tidligere, og de var i mellomtiden blitt brukt av flyklubben på Gardermoen. I tillegg var det også noen som hadde kjøpt privat Walkie-talkie.

Walkie-talkiene ble fordelt slik at ingen satt langt unna noen med radio. Dette var en formidabel nyvinning og forenklet jakten betydelig. Jaktleder kommuniserte med dem som hadde radio, og disse igjen gikk til de postene rundt seg som ikke hadde radio. På denne måten ble alle raskt informert, og man kunne til og med samle laget for ompostering.

Walkie-talkiene hadde også sine svakheter. De hadde kort rekkevidde, enkelte ganger ned til bare 400-500 meter. Var det klart vær og fri sikt kunne de gå flere kilometer. De var væravhengige, og under spesielle forhold hørte man "italienerne" minst like godt som naboposten. De fleste walkie-talkiene hadde to kanaler og en squelch-knapp, som måtte være riktig innstilt.

Det var heller ikke alle i den eldre garde som hadde like god kontroll på dette tekniske vidunderet. Batterikapasiteten var også dårlig, så butikkene og bensinstasjonene i Fallet hadde god omsetning på batterier. Det var nemlig bare noen få som hadde oppladbare batterier. Men uansett; walkie-talkiene var et framskritt som forenklet jakten. Etter hvert anskaffet alle seg walkie-talkie, og brukerferdigheten ble også bedre.

Når man brukte walkie-talkien kunne det bli en del støy. Det er sikkert mang en elg som har forlenget livet ved at sprakingen eller pipingen fra radioen røpet posten. Laget innførte sendetider, og dette ble meddelt hver jaktdags morgen. Det kunne være hver annen time eller av og til også "hel og halv". På denne måten kunne man ha radioen avslått for å skru den på til avtalt tid, eller hvis det smalt. Noen hadde ørepropp og kunne lytte hele tiden støyfritt. Dette fungerte greit, i alle fall en stund. Enkelte synes det var lenge å vente på neste sendetid, spesielt hvis man hadde en dårlig post. Rett som var kunne man høre "hallo- er det noen som har hørt noe". Dermed var samtalen i gang, og det var ofte de samme personene som deltok i disse uoffisielle samtalene. Anders Hauglie var en av dem, og var det litt utpå dagen kunne det hende at han også kom med ei skrøne.

Ny radio

På begynnelsen av 90-tallet dukket en ny radio opp. Den ble omtalt som sikringsradio. Det var bare delvis riktig. Det riktige var jaktradio, hvor de som hadde behov for det (skogeiere) kunne få satt inn

sikringskanaler. Den nye radioen hadde mye lengre rekkevidde og mindre støy. De første årene var det bare noen som hadde ny jaktradio. Dermed fikk vi to nett og jaktleder måtte ligge på begge. Han fikk da nesten ikke gjort annet enn å prate radio. Alle meldinger som kom inn på det ene nettet, måtte gjentas på det andre. Dette var uholdbart, og på årsmøtet i 1996 ble det bestemt at det bare skulle nyttes jaktradio. De som evt ikke hadde det, måtte skaffe seg informasjon selv. Fra og med 1996 har alle hatt bra samband.

Sekkens innhold

I alle år har matpakke vært en del av sekkens innhold. Fra oppstarten hørte også godt drikke til utrustningen. Dotsup var en selvfølge. Enkelte jegere greide å finne flere gode grunner til å ta seg en støyt. Kåre Bøhler har denne historien fra 1973, som var det første året han deltok på elgjakt: "Jeg skulle sitte på med en av de eldre kara til midtre havna på Berg. Da vi skulle ut av Peugeot-en spurte vedkommende om jeg hadde med noe dram. "Nei", sa jeg "vi skal jo på jakt". "Ja, nettopp derfor" lød svaret. Så snudde han seg til baksetet og drar fram en kartong med 3 stjerners cognac, tar en flaske, rekker den til meg og sier "Ta denne; du må jo ha med deg dotsup".

Fra slutten av 70-tallet innførte laget forbud mot å drikke alkohol mens den daglige jakten pågikk. For de yngre var dette en selvfølge, men for enkelte av de eldre var nok dette vanskelig. Det er temmelig sikkert at enkelte fortsatte å ha med seg dram i sekken i flere år etter at forbudet ble innført.

Losji

De første åra bodde jegerne på skauen. Noen bodde i Jutulheim, noen i Iversenhytta, og noen bodde i Flaenhytta. Jutulheim omtales senere mest som "Gamle Fyhrihytta". Jutulheim ble bygget i 1929. Det finner vi bevis for fortsatt. Over døra er det nemlig risset inn: "Jutulheim 1929" Trolig satte Fyhrin i gang byggeprosjektet på grunn av at han skulle på elgjakt. Det var Lauritz Berg som også deltok på den første jakta, som laftet hytta av ospetømmer. Det var flere og gode grunner til at man bodde på skauen. De første åra foregikk jakta i nord, og det var knapt noen som hadde bil. Videre spilte nok det sosiale en stor rolle.

Under krigen fikk Hans Fyhri bygget Gravidals-hytta eller Fyhrihytta som den omtales som i dag. Hytta ble

neppe bygget bare på grunn av jakta, men den var helt sikkert en medvirkende årsak til at hytta ble bygget. Av hytteboka ser vi at hytta sto sentralt både for jakta og det sosiale de første årene etter krigen. Etter hvert som flere og flere fikk bil, og det ble jaktet på større deler av terrenget, flyttet jegerne hjem. Det er ingen notater om elgjakta i hytteboka etter 1962.

Formenn

Laget første formann var Hans Fyhri og han regjerte laget i hele 34 år. Etter Fyhri overtok Ole Flaen, som var formann fram til og med 1971.

I deres regjeringstid var det enevelde. De plukket ut hjelpemann ved behov, enten det var til rådslagning eller praktisk arbeid.

Fom 1972 ble det innført valg av formann. Når vedtektene ble innført i 1979 ble formannen valgt for to og to år. Fom 1990 ble vedtektene endret slik at formannen velges for ett og ett år.

Lagets formenn har vært:

Hans Fyhri	1929 – 1962
Ole Flaen	1963 – 1971
Arne Sæther	1972 – 1973
Erling Bingen	1974 – 1974
Anders Hauglie	1975 – 1976
Hans Fredrik Egner	1977 – 1978
Johannes Dahl	1979 – 1980
Arve Egner	1981 – 1982
Harald Flaen	1983 – 1983
Hans Rønaas*	1984 – 1985
Ole Kristian Rønaas	1986 – 1987
Endre Stakkerud	1988 – 1991
Hans Rønaas*	1992 – 1993
Jan Ole Dahl	1994 – 1995
Ragnar Aas	1996 – 1999
Yngve Lohne	2000 – 2001
Aasmund Egner	2002 – 2004
Jan Ole Dahl	2005 –

*Hans Rønaas har senere tatt etternavnet Imshaug.

I neste nummer av Sørumspeilet kommer siste del av Fyhri jaktlags historie. Der fortelles det bl.a. om jaktleder og hans ansvar, vedtekter, administrasjon, og økonomi.

OM ELG

(Alces alces, dansk: elsdyr, svensk: älg)

Elgen er det største av hjortedyrene, og trives i de store barskogene i de nordlige strøk av Eurasia og Nord-Amerika. Hannen kalles okse, hunnen kalles ku, kvige eller kolle, og avkommet kalles kalv.

Elgen ferdes helst alene. Den er aktiv hele dagen, men gjerne mer aktiv i grålysningen og skumringen. Regnes som nokså stedbunden, men migrerer vår og høst mellom sommer- og vinterbeite.

Oksen har gevir, som er dekket av et hudlag kalt basthud. Dette hudlaget tørker ut når geviret er ferdig utviklet, og oksen fjerner restene ved å skrape geviret mot busker og trær. Geviret felles i desember/januar, og oksen utvikler et nytt til neste sesong.

De største elgene finnes i Alaska, nord i Canada og USA, og i Russland. I Nord-Amerika er det tre typer elg:

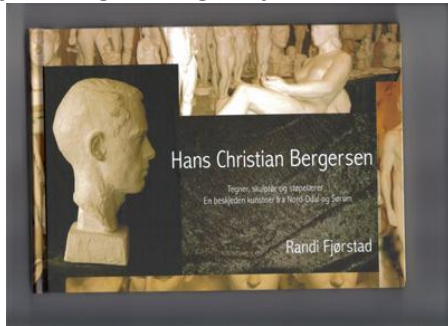
- shiras moose (USA)
- Canada moose
- Alaska/Yukon moose

En stor norsk elg har en slaktevekt på ca. 300 kg, mens en Alaska-elg kan veie over 800 kg.

Kilde: Wikipedia

BOKMELDING: DEN UKJENTE SØRUM-KUNSTNEREN

Lederen av Sørum Kunstforening, Randi Fjørstad, har skrevet og utgitt på eget forlag, Ateliér Fjørstad, ei bok om Hans Chr. Bergersen. Det er blitt ei stille og fin bok med et vell av illustrasjoner. Helt i tråd med hovedpersonens eget lynne, uten store fakter og svulstige adjektiver.

Hvem var denne Hans Chr. Bergersen? spør du kanskje. Og det er akkurat det boka gir svar på. Han ble født 6. september 1916 på Knapper i Nord-Odal, der faren var lærer. Da faren ble pensjonist, flyttet familien til Frogner i Sørum. Da var Hans 19 år, og han bodde der resten av livet. Så sjøl om han uttrykte seg på odalsdialekt, må vi med full rett kunne si at han må regnes som Sørum-kunstner. Hans var den tredje i en søskenflokk på sju. To av barna dør som små. Mellom de fem søsknene som levde opp og foreldrene virker det imidlertid som om det var et usedvanlig godt forhold. Musikken var limet som bandt dem sammen.

Etter to år på Romerike folkehøgskole kommer Hans i 1934 inn på Statens håndverks- og kunstindustri-skole, der han fortsetter fram til 1939. I 1941 blir han tatt opp ved Statens kunstakademi. Etter endt utdanning i 1948 blir Hans Chr. Bergersen umiddelbart ansatt som støpelærer ved Statens kunstakademi av sitt store forbilde, professor Per Palle Storm. Her blir han til han som 67-åring går av med pensjon i 1983. Ja, han arbeider her i ytterligere tre år som pensjonistamanuensis med en årlig gasje på 5000 kroner.

Alt som finnes av skulptører utdannet ved Statens kunstakademi fra 1948 til 1986 har altså hatt Hans Chr. Bergersen som sin lærer. Han omtales med respekt som en særdeles flink fagmann, usedvanlig arbeidsom, rask og nøyaktig i det han gjør. "En

vennlig mann", er et uttrykk som ofte brukes når Randi Fjørstad treffer hans tidligere elever.

I sine yngre år leverte Hans Chr. Bergersen noen av sine arbeider inn til den årlige Høstutstillingen, og ble hvert år antatt, men han likte dårlig all den oppmerksomheten som fulgte med, så han sluttet med det. Da Sørum kunstforening omsider i forbindelse med Sørumfestivalen januar 2009 fikk til en utstilling av Bergersens arbeider, strømmet både lokalbefolkningen og hans gamle elever til begivenheten. "Bergersen kunne nok vært en likeså anerkjent kunstner som noen av oss andre, men hans beskjedne natur sto i veien", sa Per Ung ved denne anledning.

Etter at Hans Chr. Bergersen slutter ved Statens kunstakademi, bygger han seg et atelier i tilknytning til boligen på Frogner, og fortsetter ufortrødent å arbeide. Først da han i 2008 ikke klarer seg selv lenger, og flytter inn på Fjuk bofellesskap, blir dørene til atelieret åpnet for flere, og de kan forbauset registrere et vell av arbeider fra et langt liv, både tegninger, malerier, treskjærerarbeider og ikke minst skulpturer. Det er dette som danner grunnlaget for utstillingen under Sørumfestivalen i 2009.

Hans Chr. Bergersen døde 1. mars 2011, og ble stedt til hvile på Frogner kirkegård 8. mars. Sjelden har vel et av de versene som hentes fra versebok for kranser, bårdedekorasjoner og annonser passet bedre: "La dine hender få hvile, legg dem til ro i ditt fang. De strevet hver dag og hver time, de trenger å hvile en gang."

Etter hans død arrangerte Sørum kunstforening i mai 2011 en vandretstilling av arbeidene hans på eldreinstitusjonene i bygda. Under Blakerdagene 23.–26. juli ble det arrangert en salgsutstilling i Nansenbygget på Blaker skanse, der også boka til Randi Fjørstad ble lansert. Familien har donert et titalls arbeider til Sørum kommune.

For alle som vil bli nærmere kjent med den ukjente Sørum-kunstneren Hans Chr. Bergersen, kan boka anbefales på det varmeste. Boka domineres av et stort bildemateriale som viser kunstnerens naturalistiske arbeider.

Svein Sandnes

Boka kan kjøpes hos Randi Fjørstad, tel. 90 14 21 63, epost randi.fjorstad@me.com. Pris kr. 250,-.

SMÅBRUKERJENTA FRA SAGEN I SØRUM BLE STORBONDEKONE PÅ ASAK I SKEDSMO

Leser man om slekters gang, ser en både oppturer og nedturer. I dette tilfelle skal jeg ta for meg en skikkelig opptur.

Det gjelder oldefar Lars Larsen Torgenrud, født 1839, død 1918. Han ble gift med Maren Hertenberg Sagen, født 1844, død 1903. Han kom fra småbruket Torgenrud i Skaubygda i Skedsmo, nå kalt Asakmarka. Hans far igjen kom fra Østre Asak. Hun kom fra småbruket Sagen i Sørumsund. Hun var riktignok av gammel militær slekt som hadde hatt sin sosiale nedtur. Hennes far var en av kjørerne etter byvegen, og var kjent for sine kjempekrefter. Sine røtter hadde de på storgården Val i Sørumsund hos familien Friling og Gram på 1700-tallet.

Den 12. februar 1891 ble Mellom-Asak lagt ut på auksjon. Gården hadde blitt drevet dårlig noen år, og så gikk det som det ofte gjør i slike tilfeller. Hele gården ble solgt på tvangsauksjon. Tidligere på 1800-tallet var det familien Heiss som styrte på Mellom-Asak. Det var offiserer som hadde bodd på gården siden 1600-tallet, og Mellom-Asak var den største gården i grannelaget, ofte omtalt som "godset" av naboene. På midten av 1800-tallet gikk det ut med familien Heiss. Det var flere eiere av gården før den ble utlagt på auksjon i 1891.

Høyeste bud kom fra Jens Olsen Berg på 36.000 kroner (over 4 millioner etter dagens takst). Han betalte kontant. I dette kjøpet er det ingen andre som er nevnt som garantist, verken bank eller privatperson. I virkeligheten hjalp han sin fetter Lars Larsen, som flyttet fra Torgenrud og ble bruker av Mellom-Asak.

Syv år seinere bekreftet Jens Berg skriftlig at han hadde gitt bud for sin fetter Lars Larsen Asak, som var den egentlige eier av Asak. Lars hadde da blitt innvilget et lån på kr. 32.000,- fra Opplysningsvesenets fond, og først i 1899 ble hans kjøpte på Mellom-Asak tinglyst fra auksjonsboet. Det står ingen ting om hvordan Jens Olsen fikk pengene sine tilbake for Mellom-Asak.

Lars og Maren hadde tatt steget fra småbrukere i Skaubygda til storbønder på Mellom-Asak. Men idyllen varte ikke så lenge. I 1903 dør Maren av lungebetennelse, 59 år gammel. Heldigvis hadde sønnen Otto etablert familie, og han hjalp faren med gardsbruket.

Ut på høsten 1905 dør imidlertid sønnen Otto L. Asak av nyrebetennelse. Lars var aleine igjen på Mellom-Asak med en stor gjeld på gården. Han hadde tre voksne ugifte sønner som kunne overta, men han stolte kanskje ikke helt på deres kapasitet, for han også fått en svigersønn, Petter Opsahl, gift med dattera Betzy. Han gjorde avtale med Petter og hans familie, som da flyttet fra Opsahl til Mellom-Asak. Petter hadde også med seg sin mor Anne Marie, som var enke. Hun bodde da i samme hus som enkemannen Lars.

Det er godt forfatteren Anne B. Ragde ikke bodde i nærheten av Asak, for da hadde det blitt en roman ut av dette. Personlig vil jeg være nøktern, og tror ikke på mer enn det som står i papirene. De gjorde det som var nødvendig for å berge gården for slekta. I 1911 følte nok Lars at Petter ville greie dette, og da fikk Petter Opsahl skjøte på gården Mellom-Asak. Han overtok en gjeld på 30 000 kroner, og i tillegg måtte han betale arven til de andre barna til Lars og gi svigerfaren føderåd på gården. De fem andre barna fikk kr. 2000 hver i arv. (I dagens pengeverdi utgjør det nesten 200.000 kroner.)

Gården Opsahl ser ut til å ha stått tom et par år. I 1907 flytter Martin, den tredje eldste sønnen til Lars Mellom-Asak, til Opsahl. Da er han blitt gift og har stiftet familie. I flyttemeldingen kaller han seg Martin Larsen Torgenrud. Men seinere bruker han familienavnet Asak. Først i 1910 får han skjøte av enken Anne Marie Opsahl på kr 10.000,-.

Per Otto Asak

SLEKTSFORSKNING:

FOLKETELLINGENE I 1900 OG 1910 – EN KORT VEILEDNING

Folketellingen for 1910 ble frigjort i 1.12.2010, og finnes på Digitalarkivet www.digitalarkivet.no. Øverst på forsiden står folketellingene for 1900 og 1910 som linker.

1900-folketellingen

Jeg skal bruke mine besteforeldre som eksempel. Min bestefar het Martin Asak, født 1874. Jeg starter søket på 1900 med fornavnet Martin, og setter søket på hele Akershus fylke, og får hele 1613 personer som heter Martin i 1900. Er du usikker på skrivemåten av navnet, har digitalarkivet flere muligheter. I tillegg til "lik" så kan du lete på "børjar på" ved å bruke de første bokstavene du er sikker på, for eksempel "Mar" for Martin, da navnet kan skrives som Marthin. "Børjar på vis" kan brukes når du ikke vet om Karl skrives med C eller K. Sjøl om du tror din bestefar skreiv navnet sitt med K, så kan du aldri være helt sikker. De som skreiv ned folketellingene kunne like gjerne velge sin egen skrivemåte.

Valgte jeg etternavnet Asak, fant jeg ingen Martin i 1900-folketellingen som passet. Nå visste jeg at faren til Martin het Lars, så jeg prøvde med Martin Larsen, og fikk åtte treff i Skedsmo, derav en person på mellom-Asak i Skedsmo, som stemte med alle opplysningene jeg hadde.

På bestemors navn Emilie fikk jeg 555 treff i Akershus. Søkte jeg på Emilie Ramstad, fant jeg en Emilie Ramstad i Bærum. Nå visste jeg at hun kom fra Nittedal, og at hennes far het Martin, og i Nittedal finner jeg en Emilie Martinsen født 1885 på gården Lille Ramstad, som stemmer med de opplysningene jeg hadde.

Her kunne jeg kommet helt galt av sted hvis jeg ikke hadde innhentet opplysninger fra de eldre i familien. Muntlige opplysninger er derfor viktig å få tak i før man går inn i arkivene.

Sjeldne navn som Antoni kan man bruke for å øve seg på å granske i folketellingene. Søker du på Antoni, får du bare 13 treff i Akershus.

I Sørumsdal bor det en Antoni Hertenberg på Opsahl gård. Han er født 1882 og står som gårdsarbeider. Her bør man merke at Oppsal ble skrevet som familienavnet Opsahl. Søker man på denne gården i år 1900, ville du fått 0 treff om du skreiv navnet som Oppsal slik det står på kartet. Da kunne du heller leite på "børjar på" "Op" eller "børjar på vis" som alternativer, og kommet fram til riktig gård.

1910- folketellingen

Denne folketellingen ble først tilgjengelig for allmennheten i desember 2010. Jeg begynner med bestefar, Martin Asak. Merkelig nok fikk jeg 0 treff for Martin Larsen i Akershus, men på Martin Asak fikk jeg tre treff, og en av dem var på Opsal gård i Sørumsdal. Nå ble altså gården Oppsal skrevet på en tredje måte. Oppsal med en p. Søker man på gårdsnavnet i 1910, må jeg skrive det slik det står i folketellingen, ellers blir det 0 treff.

Søker jeg på Emilie Martinsen, får jeg bare ett treff i 1910. Da heter hun Emilie Martinsen Asak, og det viser seg at det holder å skrive Emilie Martinsen. Man hadde kommet til det samme resultatet om det ble skrevet Emilie Asak. For i 1910 hadde Martin og Emilie vært gift noen år.

Hvordan sto det til med Antoni Hertenberg som bodde på "Opsahl" i folketellingen 1900? I søket på Antoni var det bare 7 Antoni i Akershus, men Antoni Hertenberg bodde fremdeles på "Opsal" i 1910.

Nå var han blitt jernbanearbeider og står oppført som født 1882. Han hadde fått etternavnet Ausen i tillegg. Han står oppført som "b" for boende og "el" som betyr enslig losjerende.

Per Otto Asak

MER OM SLEKTSFORSKNING

Fra Per Otto Asak har vi fått mye interessant stoff om mange gårder i bygda. Dette er omfattende materiale, og av plasshensyn kan ikke alle kronologiske detaljer trykkes i Sørumspeilet. Stoffet blir derfor i sin helhet lagt ut på historielagets hjemmeside www.sorum.historielag.no > Slektsforskning

Her bringer vi et lite utdrag:

MYRER er gård nr. 77 i Sørums. Gården ligger på et høydedrag mellom Jeksla og Leira. Like vest for gårdstunet gikk Kongeveien mellom Oslo og Nidaros. Landskapet rundt Myrer er sterkt prega av skredgroper etter større leirskred som gikk i førhistorisk tid etter siste istid, da klimaet var fuktigere og varmere enn i dag.

Myrer var i 1577 fullgård, og vi veit ikke om at gården var øde i middelalderen, men det at gården lå under Frogner kirke, kan likevel tyde på en kortere "ødetid". Frogner kirke eide Myrer helt til 1835. Alle bøndene på Myrer fram til dette året var leilendinger. Skattematrikkelen fra 1647 viser at Myrer har ei skyld på 1,5 skippund korn.

Omkring 1660 fikk Myrer to brukere, Ola Narvesen Myrer deler gården mellom sønnen Arve og mulig svigersønn Amund Syversen. Så lenge den samme slekta bor på gården behandles Myrer under ett. Mye foregikk visst der, og både Skytilen (nr.3/1991) og Sørumspeilet (nr.6/2005) har hatt historier om "Fyll, hor og drap" på Myrer omkring 1700.

Myrer sag

På Myrer skal det stått ei flomsag. Den er nevnt i 1610. Brukere av saga var Haftor Skrøiver, Lars Gran og Narve Myrer. Flomsaga kan ha stått i Jeksla, men denne bekken har lite fall, så det er muligheter for at flomsaga stod i Ausenbekken, som har større fall. Ausenbekken kommer fra Ulvemyra og renner ut i Jeksla mellom Skrøiver og Myrer.

Ake på rattkjelke i Myrerbakkene

Jeg kan huske at vi gutta fra Ausengrenda dro for å prøve bakkene ved Myrer for avveksling fra bakkene på Ausenvegen. Torger Kopperud i Norgar'n Ausen og Bjørn Hønsen i Åslia husker jeg var med på akinga.

Bakken fra Myrer ned til Jeksla var en fartsfylt sprintetappe. Det gikk fort, men det var fort slutt også. Så prøvde vi oss på Mautubakken ned fra Leirud og ut på Myrersletta. Den var mye lenger og mer å utfordre. Dette var akebakken Rolf Jensen på Leirud brukte mest, og jeg fikk tilbud om å sitte på med ham for å lære bakken å kjenne. Det var på 1950-tallet, da trafikken på Gauteidvegen var liten, så det gikk godt an å ake på denne veggen.

Også på Gauteidvegen ned fra Haugli mot Leirsund var det noen som prøvde seg på "Geiteryggen". Den ble regnet som farlig fordi den i "bånn" møtte Branderudvegen, og samtidig hadde en brå sving. Men det var dem som akte der også. I dag er disse bakkene forandret, siden Gauteidvegen blei retta ut, og den beryktede "Gælihaugen" mellom Myrer og Skrøiver er blitt helt borte.

Per Otto Asak

VIL DU VITE MER OM SLEKTA?

Hvis du er interessert i slektsforskning, ta kontakt med Gro Langeland, mobil 90 53 65 88, eller Lillian Mobæk, mobil 95 22 31 06, innen 30. november.

Vi vil gjerne vite hva du er interessert i, og om du er nybegynner eller erfaren.

Hvis mange nok er interessert, kan det bli aktuelt med et kurs, og en revitalisering av lagets slektshistoriske utvalg.

På www.disnorge.no finnes det mye nyttig informasjon for slektsforskere, enten man er nybegynner eller viderekommen.

BLAKER OG SØRUM HISTORIELAG

ble stiftet i 1970 ved sammenslåing av Blaker historielag og Sørum historielag, og er tilsluttet Romerike historielag og Landslaget for lokalhistorie.

Som medlem får du 4 ganger i året tilsendt medlemsbladet Skytilen med lokalhistorisk stoff fra hele Romerike, og 5 nummer av medlemsbladet Sørum-Speilet med artikler fra bygda vår.

Vi vil gjerne ha nye medlemmer. Ta kontakt med leder eller kasserer, eller noen andre i styret. Medlemskontingent for 2011 er kr. 200,- pr. år. Se også www.sorum.historielag.no

Postadresse: Blaker og Sørum Historielag,
Postboks 72, 1921 SØRUMSAND
Bankkontonr: 1321.08.05189

HISTORIELAGETS BOKTILBUD

- SØRUMS BYGDEBØKER:

Bind 1: Lørenfallet, Vølneberg og Foserud

Bind 2: Midtbygda

Bind 3: Sanden – Sørumsand

Bind 4: Vesterskaun, sørøstre del av Frogner

Pris pr. bok: kr. 850,-. Abonnement kr. 700,- .

-Glomma gjennom Sørum - livet langs elva

Pris: kr. 450,-.

-Sørum under okkupasjonen 1940-45

Pris: kr. 300,-.

-To konger Pris: kr. 100,-.

-Minner fra Frogner - Oppvekst på Romerike i mellomkrigstida Pris: kr. 300,-.

-Blaker, Skansen og Skolen Pris: kr. 375,-.

-Målet i Sørum Pris: kr. 50,-.

-Urskogs beskrivelse Pris: kr. 200,-.

HVORDAN BESTILLER DU BØKER?

Bøkene kan bestilles direkte fra Blaker og Sørum historielag ved å bruke 'Kontakt oss'-skjemaet på www.sorum.historielag.no. Eller ved å sende bestilling pr. post til Blaker og Sørum Historielag, postboks 72, 1921 Sørumsand. Samtidig sender du innbetaling til konto **1321.08.05189**.

Vær nøye med at innbetalingen er påført navn, adresse og hva som bestilles.

ÅRETS RUSLETURER

De planlagte rusleturene i 2011 er alle gjennomført i stil med stødige og kunnskapsrike turledere.

26. mai førte Aage Kleven an fra endeholdeplassen for bussen i Hexebergfjellet. Det ble en flott tur i Asbjørnsen ånd der Aage flere steder gjorde stopp og satte deltagerene tilbake til stemningen i rammefortellingen til Huldreætt. Vi gikk opp til myra og til varden og videre rundt hele, gjennom tre kommuner. 17 deltagere nøt den kjølige kveldsdisen med en betagende utsikt flere steder.

18. august var det Haakon Sandbraatens tur til å føre oss inn i Lunderåsen, fra skytebanen i Sørum, opp til Utsikten, Ælghytta og Bjørnholen som er Sørums høyeste punkt etter Kukollen. 13 vandrere lot seg begeistre over variert terreng med flott merking og gode stier.

1. september ble siste rusletur ledet av Albert Hovind fra gamle Kvevli stasjon opp osen sydover til Igletjern, forbi Kvevlisætra og torvmyra. På turen deltok 20 vandrere.

Med godt humør og litt i skreppa ble hvilestunden ved den fine bålplassen ved Igletjern et sosialt høydepunkt blant Historielagets sommeraktiviteter.

Det ble uttrykt ønske om 4 rusleturer neste år. Programmet for 2012 blir klart tidlig på nyåret.

Takk til alle som har deltatt!

Turgruppa ønsker velkommen igjen til neste år.

Dag Winding-Sørensen

STØTT VÅRE SPONSORER - DE STØTTER OSS!

T&B Hansen
Installasjon AS
elektriker'n for deg

Telefon 63 86 80 60 - www.tbinstallasjon.no

Blaker Regnskapskontor A/S
- din lokale regnskapsfører

Telefon 63 86 60 50
Epost kontor@blakerregnskap.no

BYGDESERVICE
BLAKER BYGDESERVICE BA

www.blaker-bygdeservice.no

Sorum Begravelsesbyrå
Nilsen as Etabl. 1947

www.nilsen-info.no/soerum

Advokatene
HAGEN og TØNSBERG DA

www.advokat-hagen.no

Blaker Sparebank

www.blakersparebank.no

Akershus Energi

www.aeas.no

interoptik

Nordfonn – Fokus Butikksenter, Sørumsand
Telefon 63 86 60 70, epost nordfonn@interoptik.no

Trykksakleverandøren AS
Marcus Thranes vei 64
1472 Fjellhamar
Telefon 67 98 02 60, fax 67 98 02 70
epost post@tlas.no www.tlas.no

